

Copyright © 2018 Saša Savanović
Copyright © 2018 ovog izdanja KONTRAST izdavaštvo

Za izdavača:
Vladimir Manigoda

Urednik:
Danilo Lučić

Lektura i korektura:
Kontrast

Grafičko oblikovanje:
Sanja Polovina

Tiraž:
500

Štampa:
Kontrast štampa

Izdavač:
Kontrast, Beograd
Klaonička 2, Zemun
e-mail: jakkontrast@gmail.com
kontrastizdavastvo.com
facebook.com/KontrastIzdavastvo
www.glif.rs

SAŠA SAVANOVIĆ

DESETI
ŽIVOT

KONTRAST
Beograd, 2018.

„Znaci nisu dokazi jer svako može da proizvede lažne ili višesmislene znake. Otud se, paradokslano, vraćamo jeziku, ograničavajući se na njegovu svemoć: pošto ništa ne jemči jezik, gledaću na jezik kao na jedino i poslednje jemstvo, više neću verovati u interpretaciju.”

Fragmenti ljubavnog govora
Rolan Bart

„Ali ja stvarno mislim na nešto drugo. Da li se to menja samo spoljni pejzaž? Koliko smo puta svi mi u poslednje vreme imali osećaj dežà vu, da smo sve ovo već videli, u stvari da se isuviše dobro sećamo ovih močvara i laguna? Ma koliko da je svesno mišljenje selektivno, većina bioloških uspomena je neprijatna; predstavlja odjeke opasnosti i straha. Ništa ne traje toliko dugo kao strah.”

Potopljeni svet
Dž. G. Balard

VEĆE JE OBEĆAVALO kao i bilo koje veče, duga se izlivala po ulicama, našao se neki razlog, kao da je bilo suviše toplo, znojili smo se. Završio si neki koks i bio si zadovoljan. Nacrtao si dve linije i dao mi odsečeni deo slamčice. Gorko i zavodljivo. Zapalio si cigaretu, popio gutljaj rakije, namestio se u fotelji. Opuštanje i stezanje, uspravljanje. Ubrzo si postao pričljiv, reči su kao skakavci navirale iz tvojih usta. Prepričavao si svakakve događaje, situacije: u noćnom vozu na putu za more. Sa mamom i tatom. Bio si još dečak. Rasklimana kušet kola, beskrajna vožnja. U krevetu preko puta tebe spavala je nepoznata devojka. Starija, oko dvadeset. Njena kolena su bila obla i izazovna, izvirivala su ispod posteljine, uzdisala je duboko i uzbuđeno, nešto je sanjala. Usne su joj bile malo raširene. Čitavu noć nisi mogao da zaspiš od erekcije. Onda nešto u Barseloni (ili je bio Madrid), trebalo je da uhvatiš jutarnji let za Beograd. Ustao si na vreme. Bio si spreman. Seo si samo na trenutak da sačekaš na polazak aerodromskog autobusa, to je bilo samo petneastak minuta. Zaspao si za stolom oslonjen na svoje ruke. Prethodna noć je bila luda i iscrpljujuća, skoro da uopšte nisi spavao. Probudio si se naglo, otrčao na autobus, jedva si stigao. Na poslednjoj stanici bilo je jasno da nisi na aerodromu, otišao si u suprotnom smeru. Kada si to shvatio već je bilo kasno da se vraćaš. Avion je uskoro odlazio. Napio si se i proveo kao nikad. Fotošopirane uspomene. I još kako si se u nekoj arapskoj zemlji (Kuvajt? Emirati?) probudio u nepoznatoj

hotelskoj sobi. Sam. Bez sećanja. Kako si tamo dospeo? Dosta uzbuđljivo. Bio si duhovit i šarmantan. Smejala sam se. Onda kako si krao sladoled u trećem razredu osnovne škole i kako su te uhvatili. Posle je usledilo neko sranje...

To što daješ meni, to si svakom drugom dao.

Desna strana vilice mi je prijatno trnula. Bila sam budna i prisutna. Slušala sam te pažljivo i bila sam skoncentrisana. Vladao si situacijom, rasprostirao si se po sobi kao nekakav raskošan tepih. Bio si ponosan, sasvim uvučen u priču, u sećanja. Tvoj život, posve poseban život. Svi ti događaji, radnje i ljudi. Dosta si digresirao. Bilo je toliko zanimljivih doživljaja, načičkanih, velikih i malih, senzacionalnih. Palio si se i gasio, kao svitac. Te priče su bile sve što si imao. One su bile tvoja koža, one su tkale tvoje organe, one su se razmnožavale mitozom, one su tekle tvojim krvotokom. Sigurno si ih ispričao toliko mnogo puta. Dobro si poznao njihovu putanju, svaku krivinu, svaku stranputicu, ključni trenutak, svaku pauzu, svako mesto za osmeh, svaki nebitan detalj odjednom tako zanimljiv, u bojama. Obučen, uvežban, u toku. Bilo mi je simpatično kako zavodiš, simpatične su mi bile tvoje priče i tvoji uvežbani, samouvereni pokreti. Sve te već odavno probane, uspešne metode.

Bio je to treći put da se vidimo. Svaki put u tvom stanu. Poznata scenografija, poznat scenario, menjalo se samo svetlo, i rekvizita. Zadržavali smo odstojanje, nismo se dodirivali. Želeo si da izađeš iz sebe, da se otrgneš, hteo si nešto da uradiš, nešto da preduzmeš, ali nisi imao šta. Nisi umeo, tu priču nisi znao, u njoj nije bilo drugih ljudi, nije bilo imena koja bi mogla da se naveđu, nije bilo činjenica koje bi mogle da se iznesu. Ona nije bila u prošlosti, ona je zavisila samo od tebe, ona je bila zastrašujuća, ona je bila neizvesna, ona je bila nepoznata, ona je bila neugodna, njoj se nije znao kraj. Opet, možda to i nije bio slučaj. Izvesnije

je da ti je samo bilo dosadno. Trebalo ti je društvo, nešto da ti skrene pažnju, laka zabava.

Tišina bi se na trenutke prolomila kao grom.

Nervozno smo stezali vilice, lupkali prstima po stolu. Hteli smo da utonemo u nešto mekano i toplo, u neki debeli jorgan, jastuke. Hteli smo da se ispružimo, da postanemo obli i vlažni, da se rascvetamo, ali za to nije bilo mesta, za to nije bilo vremena. Postojao je samo grč. Nanosi iščekivanja, pogled koji luta, uplivi neprijatnosti, lake dosade, neodređena potreba da nešto uradimo. Sve izgovorimo, očiju širom otvorenih. Kao da smo nekuda krenuli, uputili smo se u nekom smeru. Ako se nešto desi? Ali nismo mogli da se setimo kuda. Tapkali smo u mestu, nekoga smo čekali, priželjkivali smo neki putokaz, smernice. Igrao si svoju ulogu, ona je imala sopstveni identitet, iskustvo. Put pred nama se račvao i tonuo. Ideja o povlačenju, postavljen prizor, očišćen od svake buke.

Izvukao si još dve linije i dosuo rakiju. Oči su ti svetlucale u mraku. Hodao si po stanu, sipao si vodu, i još nešto radio. Otvarao si frižider, ladice, nešto si tražio, nahranio si psa. Osećao si da te vidim, osećao si da te savršeno dobro čujem. Bila sam tako nasrtljiva. Zbog toga ti je bilo neprijatno. Palio si cigaretu za cigaretom. Branio se. Želeo si da prestane upućenost, neizdrživa neposrednost. Želeo si da se izgubiš, da se utopiš. Želeo si da postojiš u očima drugih. Želeo si da budeš napolju, među ljudima. Želeo si da te zagrlje prigušena svetla i ruke. Želeo si lako društvo. Želeo si da bude mračno. Želeo si da postoji još neko. Neko ka kome možeš da se okreneš. Neko ko zna tvoju priču, ko na nju pristaje. Želeo si da zaboraviš. Želeo si da ubrzaš sporo vreme. Brinuo si. Vrlo neodređeno. Kucao si poruke, razgovarao telefonom. Uzvrpoljio si se. Predložio si da odemo nekuda. Bilo mi je svejedno. Pušili smo dok smo prikupljali stvari, pretresali opcije.

Izašli smo, noge su nas nosile. I kokain. Kasna jesen, ali veoma blaga. Hodali smo jedno pored drugog i posmatrali ulice. Popili smo po pivo. Puni sebe, neobavezno ćaskali i njihali se, krstarili po gradu, još jednom popili po pivo, uzeli po lajn. Veće je odmicalo bez uzbuđenja. Ponovo u sigurnom, među poznatima, zadržavao si bezbedno odstojanje. Stajao si u mraku, u čoškovi-
ma. Pio si odmereno, sa nekim si se dopisivao, častio ljude pićem. Na istom mestu sa svima. Dobročudan i veseo. Ti si čovek koji je uvek pri ruci. Ti si dobar drug. Ti si čovek koji se pozdravlja, koji se smeje. Ti si šarmantan, ti si zavodljiv, ti si tako drag. Ti si dostojanstven i vedar, već odavno navikao da ništa ne osećaš suviše snažno. Ti si čovek o kome se govori. Ti si čovek koji govori o drugim ljudima. Ti si poželjno društvo. Ti si opšte mesto. Ti si kao engleski jezik. Small talk. Gotovo kič. Prazna priča. Servisna informacija. Pop kultura. U svačijim ustima. Ti si deo sveta. Ti nisi drugi, ti si neko drugi. Ti si beživotna stvar, mrtva priroda. Ti si kao maketa, skulptura u prirodnoj veličini. Podsećaš na osobu.

Još neko vreme smo se vrteli po klubu, lagano završavajući pivo. Postajalo je nezanimljivo. Približavali smo se. Sve iz dosade. Otišli smo.

Probudili smo se bez glasa, svako na svojoj strani. Rasplinuti i odsutni. Gledali smo u plafon. Mazili smo psa. Disali smo. Ispružila sam ruke. Htela sam da te dodirnem. Tu kožu koja je stvarna, koja jedina može da govori. Ali ti ostavljaš moje ruke sasvim same. Nepotrebne i uzaludne. Ti ih ne primećuješ. Ispružila sam ruke, htela sam da te dodirnem, da te ponovo stvorim, ali ti ne želiš to da dozvoliš. Ti okrećeš leđa, ti navlačiš jorgan preko ramena, ti zaptvaraš oči. Želela sam da se približim, da priljubim telo uz tvoje telo. Želela sam da te probudim, da te uzdrmam, da te povratim. Želela sam da se probudim, da se uzbudim, da se podsetim, da te zamislim, da te ponovo porodim. Želela sam da slažem. Želela sam da ne znam. Želela sam da budem slabo telo. Želela sam da budem

telo koje se nada, koje se daje. Želela sam da budem ruke koje grle, disanje koje se ubrzava. Želela sam da budem usne koje misle da ako budu ljubile dovoljno nežno, dovoljno dugo, da će se ti poljupci nekako nastaviti u mene. Želela sam da prkosim izvesnosti, da je odagnam, da što duže produžim prezent, ovaj nepodnošljivi gluvi trenutak. Ležao si mirno, dalek i neporektan. Ležala sam mirno, daleka i nepokretna. Posle sam ustala da skuvam kafu. Jutro nije promenilo ništa, dan još nije počeo.

Ipak, budna sam. Kafa ima isti ukus, a pod vrućim tušem telo se opušta i protiv svoje volje. Imam obaveze! Jezdim kao utvara betonskom prerijom. Oko mene, Beograd diše i množi se na svakom koraku. Može se reći da je to veliki grad. Ali gde su svi ti ljudi inače, gde su sve te dimenzije, skriveni svetovi koji se ne daju obuhvatiti?

Svet br. 1: Na stanici. Na ulicama nema mnogo ljudi, tu su uglavnom objekti i poneki predmet: benzinske pumpe, saloni keramike i automobila, reklamni panoji, svuda prisutan kontejner. Među njima počasno mesto zauzima nagradni ili reklamni automobil, šepuri se na postolju, na raskrsnici Omladinskih Brigada i Jurija Gagarina, crven, umesto spomenika podsetnik, uvek dobro izglangan, popunjava prazan prostor. Kinezi su zato budni, već zauzeti i užurbani, promiču u svojim kombijima i roje se oko tržnog centra koji oživljava i samo što nije i sam ustao, polako se uspravljaajući na svoje četiri zakržljale, tanke noge, u svom prirodnom modernističkom habitatu, okružen masivnim nanosima betona, smrznutom zemljom, blatnjavom travom i širokim stazama namenjenim drumskom saobraćaju ili nečemu mnogo većem, ovoj džinovskoj zeleno-plavoj oklopnoj bubi, koja sada stoji potpuno stabilno kao nekakav intergalaktički AT-AT, otresa sa sebe perlice šarenih boja, karirane krmače, dok ljudi izlaze iz svojih tek otvorenih prodavnica načičkanih preko fasada zgrade, radosno pljeskajući rukama i veselo mašući. Pokretni tržni centar, Kaulun, ozidani grad, na prstima odlazi, korak po

korak, negde u pravcu Bežanije. Tačno iza njegove zadnje leve noge konačno se pomalja autobus, harmonika broj 95.

(Jurija Gagarina – Antifašističke borbe – Milutina Milankovića – Milentija Popovića – Mihajla Pupina)

Svet br. 2: Brankov most. Zastoj na mostovima, tim uskim grlima grada. Vučemo se, pogled puca, prostranstvo sa svih strana stiska našu žutu konzervu još silovitije, još brutalnije, pomalo dišem, pomalo klaustrofobično grabim ostatke preostalog vazduha, očekivani napad panike dok zamišljam njegovo izobilje... napolju... sa pogledom na BW, koji preseca horizont, blješti za sirotinju, zapravo protiv nje, svakim danom sve viši, groteskniji, sve nepotrebniiji. Vreme pomalo teče, ili se preliva, talasi pravilnog i nepravilnog takta, tri osmice ili po potrebi, danas, za sutra, 150 sati odjednom, ili po 15 dnevno, iz nužde, samo još ovaj put, za one koji se kreću, koje niko ne hrani, za one koji kasne i sudaraju se, odguruju jedni druge ili bivaju odgurnuti, padaju u nesvest ili se junački drže za tu mrvu smrdljivog kiseonika, željno iščekujući novo otvaranje vrata, uzdignutih glava iznad gomile, iz nužde uzdignutih, ne uobraženih noseva, u autobusu, posade-ni u sedištima, sa šipkama u rukama, nepomičnim, kao gimnastičari, akrobate, ali bez veštine da prkose zemljinoj teži, ili samo, da prkose. Posade-ni. Pravilno. Kao sardine. Među prozorima zamagljenim od disanja, od svih tih uzdača, ne ljubavnih. Stopalima zakovani za točkove poskoče u susretu sa svakom rupom, tramvajskim šinama, izrovanim i ponovo zakrpljenim asfaltom, truckaju se, prilepljeni, privezani učkurima, pripojeni kožama i kosama i ponekom ukosnicom koja se otkaći, kišobranima koji cure po čizmama već obloženim bljuzgavicom. Glave padnu u krilo pa se otkotrljaju.

Svet br. 3: Zeleni venac. Pljeskavice se okreću, miris mek-donalds pomfrita se širi, uzbrdo, niz stepenice, red za kifle, kroz prolaz u kome još uvek nema prosjaka, kartonskih tezgica sa

čarapama, satovima i kaiševima, uz stepenice, menjačnica je zato (uvek) otvorena, uzbrdo, još jedna pekara, poslastičarnica, menjačnica, prodavnica, pešački prelaz. Moskva, menjaju se sličice, potrčim na trolu. Svi spavaju, ja sanjam.

Svet br. 4: Razglednica iz budućnosti. Gužva u saobraćaju nije prevelika pa trola elegantno klizi ka Slaviji čiji centralni deo zauzima raskošna muzička fontana. Dok smo se okretali u krug (obavezna tri puta što je sada zakonom propisano saobraćajno pravilo) fontana je menjala boju iz plave u crvenu i veselo pevala „Beograde, Beograde, svi vole tvoje raspevane ulice...”. Trola je trubela, kao i sva druga vozila, a ljudi u njima (uključujući tu i mene) su se pridružili pesmi i razdragano njihali glavama (što je sve takođe bilo obavezno) i tako smo performativno mileli u krug, u krug. Sa svih strana kružnog toka ljudi u grupama su opčinjeno gledali u pravcu fontane ili sa visoko uzdignutim telefonima snimali tu spektakularnu atrakciju: harmonija unutar i kaos oko, ono autentično Slavija iskustvo. Drugi su stajali u redu ispred kontrolnog panela kojim su se mlazovi vode u fontani kontrolisali i usmeravali, nestrpljivi da i sami postanu njeni daroviti ili manje daroviti dirigenti. Slični poduhvati sada su krasili grad i na kružnom toku kod Bogoslovijske kao i na Karaburmi. Fontana na Slaviji ipak je ostala najimpresivnija sa čak 800 metara vodene površine, 300 reflektora, 350 mlaznica, i prečnikom koji iznosi čitava 32 metra. Grejači su ovu gipku vodenu balerinu grejali i zimi tako da je svoje egzibicije mogla da izvodi nesmetano, čak i na temperaturi od minus 20. „Svaki grad koji želi da živi od turizma treba da ima jedan ovakav objekat jer oni razlikuju velike od malih gradova”, kazao je gradski menadžer prilikom njenog otvaranja 2017. godine. Tu svakako nije bilo spora. Fontana se u turističkom smislu pokazala kao pun pogodak. I ne samo ona. Bili su to i drugi objekti: najviša kula na Balkanu, najveći tržni centar, najduža bašta kafića (iznosi skoro 2 kilometra i proteže se duž Savskog Keja sa beogradske strane, od starog Železničkog mosta pa sve do Mosta na Adi). Druga rekordna postignuća: na

primer najveći broj bilborda po metru kvadratnom ili celogodišnja praznična rasveta – pahuljice, prskalice i jelke. Mnoge druge mere bile su podjednako značajne. Fabrike i svi drugi pogoni za proizvodnju bilo čega u gradu su već odavno privatizovani, da bi naposljetku bili pretvoreni u mešovite poslovno-stambene objekte. Obrazloženje je bilo jednostavno: fabrike su ružne, a i zašto bismo išta proizvodili ako to već možemo da uvezemo, i to još jeftinije? Javne i komunalne službe su modernizovane kroz privatno-javna partnerstva, nakon čega su usluge koje pružaju ukinute u neprofitabilnim delovima grada. Stanovništvo je uglavnom zaposleno u uslužnoj industriji koja servisira turiste – restorani, klubovi i kafići, brza hrana i dostava, hoteli i privatni smeštaj, prodavnice, turističke agencije, firme za čišćenje i uređivanje, taksi industrija, call centri.

Postmoderna je u Beogradu doživela svoje puno otelotvorenje, možda čak uverljivije nego što je to bio slučaj sa Skopljem. Skopski poduhvat je ipak označavao nešto, ma koliko to lažno ili izmišljeno bilo, imao je neku simboličku funkciju. Ovaj beogradski je sa druge strane ostao veran odluci da ništa ne označava. *Anything goes*. On nije imao baš ništa da kaže osim: novac. Ultimativna deteritorijalizacija. U tom smislu beogradska novoizgrađena infrastruktura bila je još efikasnija u kreiranju iskustva i utiska muzejskog, bila je još agresivnija, još ispraznija, još bezidejnija, naročito od kada je urbani razvoj grada okrenut isključivo ka potrebama turista, stranih investitora i poslodavaca. Beograd je postao top destinacija za posetu kada je Gradskom odboru za branding sinulo da njegov turistički potencijal i prijemčivost leže upravo u besmislu na kome se njegova skorija urbana transformacija temeljila. Nedugo potom, njegov genijalni reklamni slogan „Beograd – Užasi postmoderne” je ugledao svetlost dana, proširivši se brzo poput požara na Jadranu među hipsterima iz celog sveta (naravno ovaj koncept su ukrali od jedne anonimne fejsbuk grupe). Brend „Užasi postmoderne” doslovno je pojeo berlinski „Poor but sexy” zbog čega je grad neprestano bio preplavljen turistima. Uskoro u centru grada više

gotovo da i nije bilo stambenih objekata, osim onih koji su bili korišćeni kao stanovi za turiste ili su pripadali privatnim opštinama čiji je broj naglo porastao na teritoriji celog grada nakon realizacije čuvenog projekta Beograd na Vodi. Tu su sada uglavnom bili hoteli, supermarketi, restorani, parkinzi, co-working i co-living prostori, start-up inkubatori, banke, poslovne i shopping zone. Nekadašnja zgrada Generalštaba preobražena je u velelepni hotel Splendid. Muzej Savremene Umetnosti sada je sedište kompanije White Community u čijem se vlasništvu nalaze veći delovi onoga što je nekada činilo Vračar, Gornji Dorćol i Zemun. Danas je to White Community I, II i III. Od prošle godine White Community je vlasnik i celokupnog prostora bivšeg Parka Prijateljstva na čijoj je površini nedavno počela izgradnja novog luksuzno opremljenog stambeno-poslovnog kompleksa White Community IV. Sve zemljište u „krugu dvojke” takođe je već odavno bilo uspešno privatizovano, te je centar odnedavno bio zatvoren za posetu u toku noći, od ponoći do 6:30, osim naravno za one koji su u njemu oseedali, i vikendom kada je, radi bezbednosti, nebo iznad njega bilo ispunjeno dronovima, a ulice automatskim puškama privatnog obezbeđenja.

Kada se ka nebu vinuo 16 metara visok mlaz vode, na desetine oduševljenih posmatrača, turista i Beograđana napravilo je selfi pored ovog grandioznog simbola grada. Za to vreme sam ja i dalje glasno pevala „za tebe ko da stoji vreeemeee”, dok sam istovremeno kroz prozor trole u kojoj sam se nalazila, prelazila u obližnji tramvaj, koji je sa njom išao naporedo, kao u akcionim filmovima, samo mnogo sporije. Ovaj performans, menjanje prevoza u hodu, bez čekanja, bio je, razume se, još jedna od poznatih atrakcija sa Slavije koju sam napokon, pošto sam se konačno našla u tramvaju koji je potom skrenuo u Beogradsku, sasvim izgubila iz vida.

Svet br. 5: Uz Bulevar prema Vuku i dalje ka Đermu i Lionu. Bezimena stabla gradskog drvoreda usecaju se u nebo. Preventivno kastrirano ukrasno bilje, svedeno na poželjnu veličinu – visi-

nu i širinu i dubinu, i sve druge dimenzije, na primer – vreme, koje ukroćeno stoji, za drveće koje nikada neće narasti. Jer godovi nisu godine, ne gospodine, kakva dendrohronologija, šumska antropologija, stop. Tri četiri sad, za one koji ne stižu, za one koji žure, u još jedan oročeni dan, izjutra, u izmaglici, brzina opada usled povećanja koncentracije onih koji brzaju, broj misli po metru kvadratnom, broj šrafova, napetost gusta kao sveže skuvan kaučuk, tišina odlazi na prstima, probijeni zvučni zid ili samo buka, uskoro će špic. Rasejana svetlost neba stisnula se u podočnjake majstora za volanom. Bordo-ljubičasta. Traka u prozorima, crvena kao mapa kapilara na njegovom nosu i obrazima, tragovi neprospavanih noći; previše alkohola, šećera i kofeina, neki kažu jednostavno, truo gen. Ritam udara minijaturni menjač gorostasnog gradskog čudovišta – crvene zmije. Sat otkucava, razdanilo se, svetlost je sada providna, dan okleva ali stiže uvek jednako, uvek prerano, ulice se pune rukama i nogama i ustima, pogonom na sva četiri, unutrašnjim sagorevanjem želudaca i motora, red mišića i red karoserije.

. . .

Na posao dolazim prva, pušim u kuhinji dok pijem kafu. Onda dolaze drugi. Vreme prolazi sporo, iako sam u stalnoj žurbi. Kopiram i štampam, pakujem. Računam – sabiram stolice, potpise, javne događaje, brojim učesnice, oduzimam noćenja, letove, obroke, sve kvantitativno izražavam. To potom množim sa vrstom troška i iskazujem u četiri različite valute sa uračunatim oscijalacijama srednjeg kursa i stopom inflacije za prethodnih devet meseci. Operišem po operativnim sistemima. Nabavljam statiste, uzimam ponude (tri ponude za svaki trošak viši od 400 evra), zakazujem sastanke, dogovaram catering i ozvučenje. Organizujem tribine, konferencije, sletove, koktele i donatorske večere. Pišem promotivne tekstove. Planiram aktivnosti i njihove optimalne troškove, obrazlažem njihovu svrhu, opšte i specifične

ciljeve, njihov željeni i očekivani rezultat. Nabrajam pokazatelje (indikatore), sve detaljno opisujem, taksativno navodim izvore informacija za njihovu blagovremenu potvrdu. Formuliram strategije, informiram politike, sređujem zapisnik. Odgovaram na mejlove, dajem izjave, prevodim na engleski i francuski jezik. Pišem saopštenja, zahteve i molbe. Apele. Potpisujem. Pečatiram. Skeniram. Skajpujem. Javljam se na telefon i otvaram ulazna vrata. Pišem i zavodim ugovore, izdajem fakture. Kada niko ne gleda kradem kancelarijski materijal, čajeve i sokove, kućnu hemiju i wc papir.

Ulov za danas, pokloni za mamu: usb stick 16GB, tri rolne toalet papira i osveživač vazduha sa aromom lavande. Dobro naoružana. Za porodični ručak pripremljena, ručak kome činjenica da se dešava u krugu porodice može samo da bude smetnja i neprijatnost.

Sa vrata me obavija poznati miris zaprške. Otac gleda televizor, politički program, dok mama finišira sinoć do pola skuvani pasulj. Poklonima nije naročito oduševljena, ili je nešto drugo po sredi: izgleda da opet ne pričaju. Majka je nezadovoljna, a otac nezainteresovan i najviše bi voleo kada bi ga svi samo ostavili na miru. Ručamo u tišini uz neizostavni glas spikera sa televizora – vesti. Posle ručka otac nestaje u novinama, knjigama, izveštajima sa fronta, partijskim raspravama, svađama, mišljenjima političkih analitičara, eksperata i nezavisnih posmatrača. Ili spava, možda je i nekud otišao? Čim se sklonio iz vidnog polja na njega sam prestala da obraćam pažnju, kada su se za njim zatvorila vrata, obe smo odahnule.

Nas dve, kao zaverenice, ali bez neke naročite tajne, bez misije, zatvorile se u kuhinju, zabarikadirane, pijemo vino i pušimo. Mama izveštava: detaljan opis svađe se tatom (sve četiri faze koje sam od našeg poslednjeg viđanja propustila), kratka sekcija o

tome kako joj nedostaje posao (srećna je bila jedino na poslu i od kada je u penziji u njenom životu gotovo da više nema radosti), servisne informacije o članovima uže porodice (brat, ujak, baba), onda opet kako život sa ocem više ne može da podnese, ovaj stan je kao zatvor, u njemu se neprijatno oseća, i još, šta ona sve radi, šta on sve nije primetio... a ni bilo ko drugi (brat, ujak, baba), od nje se sve to očekuje, podrazumeva... makar priznanje, makar malo zahvalnosti, to je sve što joj je potrebno, ali da ih traži nije smela, ili umela. Kao i obično bila sam puna razumevanja za nju a osude za one druge, one koji je u tu situaciju doduše nisu doveli, ali koji su je u njoj držali, zubima i podrazumevanjem, pravilima koja su je nadređivala. Da se tome odupre nije mogla. Stvari su se desile, jedna za drugom, život onakav kakav treba da bude, sa njim je sada bilo nemoguće uhvatiti se u koštac, bila je zarobljena, i taj joj se položaj na neki opskuran način čak i dopadao, on joj je ostavljao dosta prostora za nezadovoljstvo: sve je bilo veće od nje, tu planinu savladati bilo je nezamislivo. Ono što joj je davalo neku vrstu mira sastojalo se u svesnom prihvatanju ovog usuda, kako ga je ona razumela, što joj je omogućavalo da uvek istovremeno bude napola žrtva, a napola u vlasti, ubeđena da ništa nije bila njena odluka. Takođe, verovala je da se sve na neki način vraća, i dobro i loše, svima. Nije bila naročito religiozna, ali je verovala da postoji pravda, „neko to od gore vidi sve”, i taj neko, naravno ne ona sama, će je kad-tad osloboditi (najverovatnije u vidu smrti). Isto tako, negde u najdubljim dubinama, mislila je da ona verovatno i nije zaslužila bolje, tačnije da ljudi kao takvi nisu zaslužili bolje, život je shvatala kao uvek prisutnu, tupu muku i brigu, beskonačno polje svakodnevne rutine i poraza, tihe tuge i mileće nesreće, uz poneku, retku ali dragocenu, nasumičnu radost (uglavnom u vezi sa decom).

Pošto smo uobičajnih sat vremena i nešto posvetile njenom samosažaljenju – sve sami pogrešni izbori (osim što je rodila decu), odluke nepovratne, sudbina zapečaćena, već odigra-

na, njen život kao de ja vu, već viđeno, proživljeno, trajno izvan njenog domašaja – mama je prešla na druge teme.

„Doktorica kaže da sam imala mali moždani udar”, rekla mi je nekako usput dok je palila desetu cigaretu najzad ponovo sedajući pošto je svu hranu konačno premestila u manje sudove, sve hermetički zatvorila i strpala u frižider.

Zapanjeno sam je gledala, u stanju blagog šoka, i nisam uspela ništa suvislo da kažem (osim nekih zbunjenih polu pitanja – molim, kako, kada) pre nego što je, pomalo oklevajući, počela da mi objašnjava:

„Ono pre neku nedelju, znaš, rekla sam ti, kada mi je onako zakovrnulo oko... e, to, sećaš se, to je bilo to, tako se ispostavilo, nakon analiza. Nije to ništa strašno”, odmah se nadovezala, „bio je to samo kratkotrajni prekid dotoka krvi u mozak, zagušenje krvnih sudova... Ti nemoj ništa da brineš... to je samo mali šlog, (šlog, odjeknulo je), bez ikakvih trajnih poslednica, u svakom slučaju ništa hronično... ja ću to lako... ja bih to lako, ali on, ja bih lako, meni se to sve dešava zbog njega, ja to više ne mogu da podnesem, a zamisli šta on kaže, da preterujem, da dramim, umišljam ili ja sam to sama sebi izazvala, kaže, zamisli...”

Više je nisam slušala sa punom pažnjom jer sam se već bila zadubila u rezultate pretrage na temu uzroka i prevencije moždanog udara, koju sam brzinom svetlosti sprovela na svom telefonu, a i nikakvu korisnu informaciju od nje više i nisam mogla da dobiti. „Evo kaže ovde... Aha...”, čitala sam naglas prekidajući njen novi monolog o ocu i svim drugim nepravdama koje su je zadesile, a koje su bile odgovorne za njeno fizičko i mentalno stanje, „tranzitorni ishemijski atak (TIA) je kratka epizoda neurološkog poremećaja koja ne traje duže od 60 minuta i ne rezultira trajnim oštećenjem mozga... Može se ispoljiti kao prolazni poremećaj moždanih funkcija ili retine (mrežnjače oka).”

Mama je u međuvremenu prestala da priča, nekako se bila skupila i izgledala je kao da se stidi, kao dete koje zna da je napravilo nešto što ne sme, bila je posve bespomoćna, oborila je pogled, želela je da je sažaljevam.

Zbog ovog njenog ponašanja najednom sam izgubila uobičajeno strpljenje i razumevanje, odjednom me je beskrajno nervirala njena bolećivost, a i sama sam bila pomalo razdražena i nervozna. Sručila sam se na nju kao pljusak, kao da ću time nešto da postignem.

„Stvarno bi mogla manje da pušiš, mama”, nastavila sam posmatrajući je pomalo osuđivački i već sam vikala, „a što da ne, i da prestaneš. Pravilna ishrana...”, pogledala sam u telefon, „ispravna ishrana posle moždanog udara, evo ovde sve piše, mama, uvek ti to govorim, manje mesa, mama, manje soli, mama, najstrože izbegavati suhomesnate proizvode, mama, masne sireve, mleko i puter, svinjsku mast, mama, takođe vežbe, mama, i da prestaneš da se nerviraš toliko, to stvarno nema smisla... koliko godina imaš, pomiri se već jednom sa situacijom ili je promeni, dokle više to kukanje, mama...”, već sam pomalo pukla i postajala sam besna. „I stvarno dokle sa tim paćeništvom, večita klonulost i nemoć, uvek žrtva, ti kao da preferiraš da te ugnjetavaju, što više patiš to sjajnije sijaš, što se više mučiš, nagrada koju zamišljaš se povećava, zaista, ti kao da bi volela da umreš, rekao bi čovek da se u tom smislu čak i trudiš, ne, ti bi volela da te neko ubije, pa da konačno postaneš istinska mučenica, kanonizovana svetica, da za svoje muke najzad dobiješ adekvatno priznanje, sertifikat: bespoštedno se žrtvovala za druge pisaće u tvojoj umrljici, ali uzalud, mama, kažem ti sto puta, nagrada koju čekaš ne postoji, tvoju žrtvu niko neće ni primetiti, ni ovi ovde ni neki tamo, shvati to već jednom, nobody cares, bar ne toliko, a sve i da je dobiješ, bićeš mrtva, neće ti biti bitno.” Onda sam naglo ućutala, kajući se što opet nisam uspela da držim jezik za zubima.

„Da, da, u pravi si, znam da si u pravu”, promrljala je mama pomirljivo i ustala da potraži spasitelja bromazepama ili jednako efikasan ksalol, heroje zaborava, „nisam htela da te uznemirim.”

„Nisi me uznemirila, mama, ja nisam uznemirena”, izgovorila sam sada smireno i razložno, „ti si uznemirena, ti si neprestano uznemirena.”

„Da, da, ja sam...” ponavljala je sebi u bradu. „Ja sam kriva...”

„Ma nisi ti ništa kriva, ženo!”

„Samo se ti ne brini, srećo”, osmehivala se, „sada je sve završeno.”

„Završeno? Ništa nije završeno”, opet sam zapenila, „ništa nikada nije završeno.”

„Nemoj da se nerviraš”, rekla je pošto je popila tabletu, „dušo mamina. Sve će biti u redu”. I odmah potom, kao da je tableta imala instant dejstvo, u očima joj nestade sjaja i telo joj se malo oklembesi. Više je nije bilo, skupljala se u stolici, šišteći kao izduvan balon, obrazi su joj se sušili, a ruke visile sa strane kao da joj ne pripadaju.

„Biće, mama”, rekla sam, „stalno ti govorim, moraš malo više misliti na sebe”.

„Da, da, u pravi si...”, već je tonula u relativnu nervnu obamrlost, „ide sad mama malo da legne”.

„OK, mama, idem i ja onda”.

„Dobro, dobro, srce mamino”.

. . .

Nešto kasnije tog dana (bila je već uveliko pala noć), na piću sa Mini (koja je ubrzo prešla na rakiju) se govorilo jedino o strategijama preživljavanja (to je već dugo jedina tema). Kao da zaključuje ovaj razgovor, Mini otpeva:

srca su nam prazna
dim je opojan
mi nismo videli dan

Onda promeni ploču, jer bila se odjednom namerila na zavođenje, namah postade prava pravcata Euridika, osetljiva i nežna, spremna da bude spašena ili upropaštena, apsolutno podatna, glas joj postade baršunast i mekan, a kukovi oblji, grudi veće.

sama ranjena
ranjena u srce baš

pevušila je dok je odlazila do šanka, sa ovim konobarom se već duže vreme aktivno muva. To je neki simpatičan mladić, uostalom kao da je bitno. Može biti i zombi, na kraju dođe na isto. Mini se napadno kikoće na svaku njegovu reč i zabacuje kosu. Pući usta u pauzama, ali većinu vremena glasno priča i bahato vitla čašom.

Ostatak kafane očekivano. Međusobno odmeravanje i komentisanje. Tajni signali. Uostalom, dušebrižnici su svuda, moralisti svake vrste, čuvari čaršijske etike, vrebaju iz mračnih uglova, iskaču na najneočekivanijim mestima, spremni da savetuju, da podele svoje iskustvo, svoje uvaženo mišljenje, kao da ih je neko za njega pitao. U svim očima glad; kada bi postojao nekakav sve-mogući čitač ljudskih misli, sigurna sam da bi neprestano pištao – neka se nešto desi, NEKA SE NEŠTO DESI. Međutim, ništa se ne dešava.

Osim, jel to zvoni moj telefon? Završavam piće, ljubim Mini, odoh do Vinsenta.

PONIŠTENJE

NOSIM JE U USTIMA, u ramenima, na ovom tvrdom asfaltu od koga me bole zglobovi, tu mekoću ove noći, dok koračam uzbrdo, večito beogradsko uzbrdo, automobili mi žure u susret, trole pucketaju, ulično svetlo prelama se, noge su olovne, lepe se za beton. Telo u naletu, rukavice od veštačke, crne kože, linearna inercija kretanja, crveno na semaforu: zaustavljanje. Kasnim, ali tako dolikuje. Nepristojno je doći na vreme, niko te ne očekuje. Pored toga, na sve načine treba izbeći neposrednu upućenost jednih na druge, i dalje trezni i drveni, dok je svetlo još uključeno, sitne pauze u iščekivanju razgovora; suviše podrazumevamo, na primer da se poznajemo, da smo bliski, da nam je stalo... Ili to što smo živi. Zato kasnimo, ali ipak dolazimo na vreme, u pravo vreme. Na samom ulazu stiskaju se tri tela, dobro poznata. Pripijam se uz njih, mazno kao da se sva nežnost dana sakupila u taj trenutak. Grlimo se. Ne govorimo mnogo, sem uobičajnog. Ljubim. Vrhovima usana, uhvaćena u ruke, grudi, obraze. Prebiram po mogućnostima. Iako se ovaj stisak čini tako prijatan, tako topao i utešan... ipak nebitan.

Naslonim se na okvir vrata, sednem na slobodnu stolicu, natočim piće. Čaša je meka i plastična, gužva se pod prstima. Posmatram lica. Ona su bleđa, odsutna. Posmatram ruke. One su nervozne, usplahirene. Odeća je svečana. Posmatram Vinsenta. Lenjo namešta naočare. Pena od piva mu podrhtava na gornjoj usni, na brkovima. Vidim ga u razgovoru sa drugim ljudima.

Unosi se, trudi se da ugoditi, da bude šarmantan. Kao da se potčinjava. U plićaku, batrga se kao unezverena životinja, izbezumljen i besvestan. Onaniše, zavodi, šepuri se kao paun. Obraća mi se telom, nemušto. Grli devojke, ljubi ih u vrat, u kosu. Udubljuje se u razgovore, kao da su važni, intimni. Smeje se velikodušno, kao da se zaista smeje. Ne gleda me, želi da ga gledam. To je jedna bedna slika.

On je neko novo lice, on je neko staro lice. Ne poznajemo se dovoljno dobro. Zapravo, ne poznajemo se uopšte. Reč poznavanje je ovde tek tako, tako se kaže! Ipak, to nas ne ometa. Upuštamo se u razgovor, pričamo radi pričanja.

Kažem: rozen torta, dimna bomba, kesten pire, destilovana voda.

Kažeš: ozbiljna muzika, konceptualna umetnost, halucinogene droge.

Pričamo, govorimo. Da razgovaramo? Nismo ni pokušali. Otvorena imitacija, podražavanje. Malo je naporno, ali držimo se prilično dobro. Osećamo da smo na neki način bliski. Nalazimo se u istom prostoru, mora biti da smo istomišljenici! Najmanji mogući spektar razlika. Ipak, one su nepremostive... Time se sada svakako nećemo baviti. Pored toga što smo dovoljno poželjni, šarmantni i pristojni, već smo pomalo popili i sve je nekako lakše. Ili barem manje bitno. Takođe, pravila su nam kristalno jasna. Imamo iskustvo, usvojili smo korake, znamo redosled. Uostalom, istina je da postoji i izvesna privlačnost. Ona verovatno ima veze sa nedostatkom izbora, ali to je sada manje bitno. Požuda je presudna, odakle god da dolazi. Sve su to razlozi, neki od razloga zašto govorimo. Zašto nastavljamo da govorimo. O nekim doživljajima, uvek nešto što je već bilo. O društvenim igrama. Ti voliš strategijske, nikako sa kockicama. O nekom jelu što se pravi od patlidžana, jeo

si u Turskoj. (Tvrdiš da nije baba ganuš.) To već nekako ide samo od sebe, atmosfera je sasvim prigodna.

Pričaš neobavezno. Ležeran si. Ne znam da li je to stvarno. Pričaš o nekom afteru u Kaluđerici ili u Borči. Brkaš aftere. Pričaš ko je sve bio i koliko je dugo trajalo i gde ste posle otišli i onda posle toga. Ne postoji ništa što me manje zanima, ipak ne zameram ti, jer šta bi drugo mogao da kažeš, to nam je stepen odstojanja. Pričaš još i o nekim vikendicama, žurke i afteri na vikendicama, danima. I nekakva sauna. I razna imena, imena, poznata imena i poznata mesta. To je o identitetu. Onda pričaš o nekoj bivšoj devojci, tako je zoveš: bivša devojka. Nešto na moru ili je samo leto. Ona je nešto studirala. Izložba? Festival? I desilo se, eto. Ne pratim baš najbolje. Kažeš da ti je drago što me vidiš, ili da imam sjajne noge ili da me voliš. Povraćaš reči. Ja se osmehujem, ali ne govorim mnogo, ne umem da prepričavam stvari, ni da ih se sećam. Dosadna sam sagovornica. Pomislim da ti kažem nešto što mi je upravo palo na pamet: o onoj pesmi što smo je čuli u nekom miksu, da sam se setila iz kog je to filma, ali se onda predomislim jer nisam sigurna da si to bio ti.

Posle neko dolazi ili se već nešto drugo dešava.

Jer živeti u gradu Beogradu, u njegovom neprekidnom danu, znači pričati. Neprestano pričati. Saopštavati, saslušavati, ćaskati, razmenjivati, deliti. I više od toga! Ukrštati se u svakoj prilici i na sve moguće načine. Fizikom, hemijom, biologijom. Očima, usnama, zubima, celokupnom telesnom aparaturom i svim čulima. I slušati. Gledati. Obraćati pažnju.

O svemu – biti upućen, biti informisan, znati, govoriti. Nema tog zapečaćenog prostora koji će ostati netaknut: dejstvo mreže potkači svakoga. Ono što je u gradu Beogradu jedino zaista važno jeste informacija. Koja je ujedno i slika i ogledalo: osećaj pri-